

Antopäivä
24.3.2016Nro
707MUUTOKSENHAKIJAT A
B
C
D

VASTAPUOLI SOS-Lapsikylä ry

ASIA Työntekijän palkkaedut

RATKAISU, JOHON ON HAETTU MUUTOSTA

Itä-Suomen hovioikeuden tuomio 4.7.2013 nro 539

KORKEIMMAN OIKEUDEN RATKAISU

Oikeudenkäynnin osapuolet ja kohde

1. Korkeimman oikeuden käsiteltävänä olevassa asiassa ovat muutoksenhakijoina ja kantajina A, B, C ja D sekä heidän vastapuolenaan SOS-Lapsikylä ry. A, B, C ja D ovat vaatineet SOS-Lapsikylä ry:n velvoittamista suorittamaan heille yli-työ-, iltatyö-, yötyö-, lauantaityo- ja sunnuntaityökorvauksia vuosilta 2006 - 2009.

2. SOS-Lapsikylä ry (jäljempänä SOS-Lapsikylä, yhdistys tai työnantaja) on lastensuojelujärjestö, joka järjestää kuntien

huostaanottamille lapsille perheenomaista huoltoa ja hoitoa lapsikylissä, joissa on useita lapsikyläkoteja. Kantajat ovat SOS-Lapsikylän entisiä työntekijöitä. Työsuhteensa aikana he ovat toimineet yhdessä yhdistyksen ylläpitämässä lapsikylässä lapsikylävanhempien sijaisina. A:n työsuhde SOS-Lapsikylään on päättynyt tammikuussa 2009 ja B:n, C:n sekä D:n toukokuussa 2010.

3. Asiassa on Korkeimmassa oikeudessa ratkaistavana kysymys siitä, sovelletaanko kantajien lapsikylävanhemman sijaisen työhön työaikalakia (605/1996) ja ovatko he tämän johdosta oikeutettuja vaatimiinsa korvauksiin. Työaikalaisissa säädetään työ- ja lepoaikojen lisäksi myös säännöllisen työajan ylittävstä työstä maksettavasta korvauksesta ja sunnuntai-työkorvauksesta.

4. Työaikalaille on pantu täytäntöön tietyistä työajan järjestämistä koskevista seikoista annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2003/88/EY (jäljempänä työaikadirektiivi tai direktiivi). Työaikadirektiivi mahdollistaa tietyissä tilanteissa sen, että kansallisessa laissa poiketaan direktiivin työ- ja lepoaikoja koskevasta sääntelystä. Korkein oikeus katsoo, että esillä olevan asian ratkaisussa merkitystä on erityisesti työaikadirektiivin 17 artiklan 1 kohdan tulkinnalla.

5. SOS-Lapsikylän tarkoituksena on ollut tarjota huostaanotetuille lapsille mahdollisimman kodinomaista asumista. Yhdistyksen toimintakäsikirjan mukaan SOS-Lapsikylien toiminta perustuu maailmanlaajuisen lapsikyläjärjestön neljään periaatteeseen: lapsikylävanhempi, sisarukset, koti ja kylä.

6. SOS-Lapsikylä on järjestänyt kuntien huostaanottamille lapsille perheenomaista huoltoa ja hoitoa eri puolilla Suomea toimivissa seitsemässä lapsikylässä, joista jokaisessa on ollut useita lapsikyläkoteja. Lapsikylissä on työskennellyt lapsikylän johtaja, lapsikylävanhempia, lapsikylävanhempien sijaisia sekä muuta henkilökuntaa. Lapsikylissä on lapsikyläkotien lisäksi ollut yhteisiä hallinto- ja muita rakennuksia, kuten harrastetiloja.

7. Kantajat ovat työskennelleet Punkaharjun lapsikylässä, jossa on ollut seitsemän lapsikyläkotia. Lapsikyläkodit ovat olleet lapsikylään sijoitettujen lasten vakinaisia asuntoja. Kussakin kodissa on asunut 3-6 lasta sekä lapsikylävanhempi tai -vanhemmat sekä näiden poissa ollessa lapsikylävanhemman sijainen. Lapsikylää on johtanut lapsikylän johtaja, joka on ollut kantajien lähin esimies.

8. Kantajat ovat työskennelleet SOS-Lapsikylän palveluksessa lapsikylävanhempien sijaisina näiden vapaapäivien, vuosilomien, sairauspoissaolojen ja muiden vapaiden aikana. Sijai-

suutta hoitaessaan he ovat asuneet lasten kanssa asianomaisessa lapsikyläkodissa lapsikylävanhemman asuessa tuon ajan muualla. Sijaisuusaikana lapsikylävanhemman sijainen on yksin huolehtinut lapsikyläkodista sekä kodin lasten ja nuorten kasvatuksesta ja hoidosta mahdollisimman pitkälti normaalin vanhemman tavoin. Sijainen on hoitanut kodin ostokset ja asioinut lasten kanssa terveydenhoitoyksiköissä, koulussa ja harrastuspaikoilla. Sijaisuusaikana lapsikylävanhemman sijaisen tehtävät ovat vastanneet lapsikylävanhemman tehtäviä näiden päivittäisen hoidon ja huollon sekä kodin talouden osalta.

9. Sijaisuusaikana työn päivittäiseen sisältöön ja jaksotukseen ovat vaikuttaneet kyseisen lapsikyläkodin lasten kulloisetkin tarpeet, joista sijainen on sijaisuusaikanaan huolehtinut oma-aloitteisesti ja itsenäisesti. Työnantajan edustajat eivät ole valvoneet sijaisten päivittäistä työtä, eikä työnantaja ole antanut määräyksiä tai ohjeita sijaisten työssäolopäivien työskentelyjaksoista tai lepohetkistä. Lasten tarpeiden asettamissa rajoissa sijainen on voinut itse päättää siitä, miten hän on jaksottanut työtään ja mitä hän on tehnyt. Nuorempien lasten hoitoon sijainen on voinut saada tarvittaessa lastenhoitoapua.

10. Lasten kasvatusta on ohjannut kullekin lapselle laadittu hoito- ja koulutussuunnitelma, jonka mukaisesti sijaisen on tullut lapsista huolehtia. Lasten hoito- ja kasvatussuunnitelmaan liittyvistä kysymyksistä sijainen on myös raportoi-

nut sähköisen järjestelmän kautta. Kodin toimintatavoista ja käytännön kysymyksistä sijainen on neuvotellut asianomaisen lapsikylävanhemman kanssa. Vanhemman ollessa poissa sijainen on tarvittaessa keskustellut lapsikylän johtajan kanssa.

11. Kantajien työsopimuksissa on todettu, että vuosittainen työvelvoite on ollut A:n, B:n ja D:n osalta 190 vuorokautta vuodessa ja C:n osalta 170 vuorokautta vuodessa. Tästä velvoitteesta on työsopimusten mukaan vähennetty 30 - 33 vuosilomaoikeusvuorokautta. Työsopimusten mukaan työvuorot on tullut laatia siten, että työntekijällä on ollut keskimäärin vähintään kaksi vapaata viikonloppua kuukaudessa. Sijaisuusjakson aikana työntekijällä on ollut työsopimuksen mukaan oikeus yhteen vapaavuorokauteen viikossa.

12. Käytännössä sijaisten sijaisuusjaksojen pituudet ovat vaihdelleet yksittäisistä vuorokausista jopa useampiin viikkoihin. Sama sijainen on pyritty sijoittamaan aina samaan kotiin. Käytännössä sama sijainen on kuitenkin joutunut eri aikoina sijaistamaan useammassa kodissa.

13. Lapsikylän johtaja on etukäteen vahvistanut luettelot, joista on ilmennyt vuorokausittain, missä lapsikyläkodissa ja minä päivinä kukin lapsikylävanhemman sijainen on toiminut. Sijaisuuden alkamisen kellonajan lapsikylävanhemman sijainen on sopinut lapsikylävanhemman kanssa. Koska sijaisuus on määritelty vuorokausina, sijaisuus on päättynyt vastaavaan kellonaikaan kuin se oli alkanut. Sijaisten palkka on

määritelty kiinteänä kuukausipalkkana kuitenkin siten, että mikäli työskentelyvuorokausia on kertynyt enemmän kuin 190, niistä on suoritettu eri korvaus.

Kanne ja sen käsittely alemmissa oikeusasteissa

14. Kantajat ovat vaatineet Etelä-Savon käräjäoikeutta vahvistamaan, että heidän työnsä SOS-Lapsikylän palveluksessa oli ollut työaikalain 1 §:ssä tarkoitettua työtä. Lisäksi he ovat vaatineet, että SOS-Lapsikylä velvoitetaan suorittamaan heille vuosilta 2006 - 2009 ylityö-, iltatyö-, yötyö-, lauantaityö- ja sunnuntaityökorvauksia seuraavasti: A 61 933 euroa, B 91 817 euroa, C 70 343 euroa ja D 88 363 euroa koineen.

15. SOS-lapsikylä on kiistänyt kanteen. Yhdistyksen mukaan työaikalakia ei sovellettu kantajien tekemään työhön. Työ oli ollut työaikalain 2 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettua työtä, jota työntekijä tekee kotonaan tai muutoin sellaisissa oloissa, ettei voida katsoa työnantajan asiaksi valvoa siihen käytettävän ajan järjestelyä.

16. *Käräjäoikeus* (tuomio 4.5.2012 nro 12/3441) on hylännyt kanteen. Käräjäoikeus on katsonut, että kantajien lapsikylävanhempien sijaisina tekemä työ oli luonteeltaan sellaista, ettei voitu katsoa työnantajan asiaksi valvoa työhön käytettävän ajan järjestelyä. Tämän vuoksi työ ei ollut ollut työaikalain alaista.

17. *Itä-Suomen hovioikeus* (tuomio 4.7.2013 nro 539), jossa kantajat ovat hakeneet muutosta, ei ole muuttanut käräjäoikeuden tuomiota.

Muutoksenhaku Korkeimmassa oikeudessa

18. Kantajat ovat hakeneet muutosta hovioikeuden tuomioon. Korkein oikeus on myöntänyt heille valitusluvan. Valituksessaan he ovat uudistaneet alemmissä oikeuksissa esittämänsä vaatimukset.

Säännökset

Unionin oikeus

19. Euroopan unionin perusoikeuskirjan 31 artiklassa vahvistetaan jokaisen työntekijän oikeus oikeudenmukaisiin ja kohtuullisiin työoloihin ja työehtoihin. Perusoikeuskirjan 31 artiklan 2 kohdan mukaan jokaisella työntekijällä on oikeus enimmäistyöajan rajoitukseen sekä päivittäisiin ja viikoittaisiin lepoaikoihin ja palkalliseen vuosilomaan. Perusoikeuskirjan selityksissä (EUVL 2007, C 303, s. 17) on tältä osin viitattu muun ohella työaikadirektiiviin.

20. Työaikadirektiivi koskee sen 1 artiklan 2 kohdan mukaan vuorokautisia ja viikoittaisia vähimmäislepoaikoja ja vuosilomaa sekä taukoja ja viikoittaista enimmäistyöaika. Se

koskee myös tiettyjä yötyötä, vuorotyötä ja työaikajärjestelyjä koskevia seikkoja.

21. Työaikadirektiivin 17 artiklan 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

Työntekijöiden turvallisuuden ja terveyden suojelemissa noudatettavat yleiset periaatteet huomioon ottaen jäsenvaltiot voivat poiketa 3 – 6, 8 ja 16 artiklan säännöksistä, kun kyseessä olevan toiminnan erityispiirteiden vuoksi työajan pituutta ei mitata ja/tai määritellä ennalta tai työntekijät voivat itse päättää siitä ja erityisesti kun on kyse: a) johtavassa asemassa olevista tai muista henkilöistä, joilla on itsenäinen päätöksentekovalta; b) työskentelystä perheessä; tai c) työntekijöistä, jotka suorittavat uskonnollisia toimituksia kirkoissa ja uskonnollisissa yhteisöissä.

Kansallinen oikeus

22. Työaikalakia sovelletaan lain 1 §:n mukaan työsopimuslain 1 luvun 1 §:ssä tarkoitetun työsopimuksen sekä virkasuhteen perusteella tehtävään työhön, jollei toisin säädetä. Työaikalain 2 §:n 1 momentin 1 - 10 kohdassa säädetään poikkeuksista lain soveltamisalaan muun ohella seuraavasti:

Tätä lakia ei sovelleta, lukuun ottamatta sen 15 §:n 3 momenttia: (---)

3) työhön, jota työntekijä tekee kotonaan tai muutoin sellaisissa oloissa, ettei voida katsoa työnantajan asiaksi valvoa siihen käytettävän ajan järjestelyjä;
(---)

23. Lisäksi työaikalaisissa säädetään työajasta (2 luku), säännöllisestä työajasta (3 luku), säännöllisen työajan ylittämisestä (4 luku), yö- ja vuorotyöstä (5 luku) sekä lepo- ja sunnuntaityöstä (6 luku). Työaikalaisissa säädetään työ- ja lepoaikojen ohella myös eri perusteilla kiinteän palkan lisäksi maksettavista korvauksista, kuten esimerkiksi ylityö- ja sunnuntaityökorvauksesta. Kantajien työaikakorvauksia koskevat vaatimukset perustuvat työaikalakiin sekä yksityisen sosiaalipalvelualan työehtosopimukseen, jossa on sovittu kiinteän kuukausipalkan lisäksi maksettavista korvauksista.

24. Korkeimman oikeuden oikeuskäytännössä työaikalain soveltamisalaa on käsitelty ratkaisussa KKO 2002:36. Tapaus koski kotona tehtävää puhelinkeskustelijan työtä. Ratkaisun mukaan työaikalain 2 §:n 1 momentin 3 kohta on tarkoitettu suppeasti tulkittavaksi poikkeussäännökseksi. Säännöstä ei voi sanamuodon perusteella tulkita niin, että laki ei koske sellaista kotona tehtävää työtä, jonka osalta voidaan katsoa työnantajan asiaksi valvoa työajan järjestelyä. Korkein oikeus on todennut, että työ voi olla työpaikasta riippumat-

ta luonteeltaan tai suoritusolosuhteiltaan sellaista, ettei työnantajalta voida edellyttää työntekijän työajan järjestyjä ja valvontaa ja että työnantaja ei sitä myöskään tee. Toisaalta poissuljettua ei ole se, että työnantaja pystyy työajan järjestelyjen kannalta riittävästi valvomaan myös kotona tehtävää työtä. Tapauskohtaisesta harkinnasta riippuu, kuuluuko kotona tai muualla kiinteän työpaikan ulkopuolella tehtävä työ työaikalain soveltamisalaan.

25. Lapsikylävanhempien työsuhteen luonnetta on käsitelty työneuvoston lausunnoissa. Työneuvosto on työ- ja elinkeinoministeriön alainen erityisviranomainen, joka antaa ei-sitovia lausuntoja. Työneuvosto on lausunnossaan 22.10.2009 katsonut, että nyt kysymyksessä olevassa lapsikylässä työskenteleeviin lapsikylävanhempien sijaisiin tulee soveltaa työaikalakia. Työneuvosto on lausunnossaan todennut, että sijaisella on koti muualla kuin lapsikyläkodissa. Toisaalta se on aiemmin katsonut, että lapsikylävanhempien työ on työaikalain ulkopuolista työtä (työneuvoston päätös 9.3.1989).

Asianosaisten lausumat Korkeimmassa oikeudessa

26. Kantajat ovat katsoneet, että SOS-Lapsikylän olisi tul- lut soveltaa heihin työaikalakia. Heidän työnsä lapsikylävanhempien sijaisina ei ole ollut sellaista itsenäistä työtä, jota työaikalain 2 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetaan.

27. Kantajat ovat katsoneet, että työaikalaki soveltui heidän tekemäänsä työhön, koska SOS-Lapsikylä on määrännyt etukäteen heidän työaikansa. He ovat olleet velvollisia noudattamaan lapsikylän johtajan etukäteen vahvistamia työvuorolistoja. Lisäksi työnantaja on etukäteen määrittänyt työkohteen eli sen lapsikyläkodin, missä sijainen on kulloinkin työskennellyt.

28. Kantajat ovat korostaneet, että he ovat työskennelleet lapsikyläkodissa, joka on sijainnut lähietäisyydellä työnantajan hallintorakennuksesta ja muista lapsikyläkodeista. He ovat pitäneet lapsikylää sekä organisatorisesti että toiminnallisesti yhtenäisenä ja kiinteänä yksikkönä, minkä johdosta työnantajalla on ollut tosiasiallinen mahdollisuus valvoa heidän työaikansa noudattamista. Työnantaja on työvuorolistojen perusteella ollut tietoinen siitä, missä lapsikyläkodissa sijaiset ovat kulloinkin olleet työssä. Työnantajalla on ollut mahdollisuus varmistaa sijaisen paikallaolo työvuorojen aikana muun ohella työnantajan heille antamien matkapuhelimien kautta.

29. SOS-Lapsikylä on katsonut, että työaikalaki ei soveltunut lapsikylävanhempien sijaisten työhön. Kantajat ovat asuneet lapsikylään sijoitettujen lasten kodeissa työsuorituksensa, joka tyypillisesti on kestänyt yhdenjaksoisesti useita päiviä tai jopa viikkoja, ajan. Kantajien työnkuva on ollut toimia lasten huoltajina ja vanhempina kuten kenen tahansa normaalin vanhemman rooliin on kuulunut. Lasten kodis-

sa asumisen lisäksi kantajien roolia tavanomaisena vanhempaina on korostanut se, että kantajat ovat huolehtineet lasten kuljettamisesta kouluun ja harrastuksiin, kaupassakäynnistä, terveydenhuoltoyksiköissä käymisestä sekä kaikista muistakin arjen askareista. Kantajat ovat hoitaneet tehtäviään koko siinä elinpiirissä, johon lasten ja perheen elämä ja arkikulloinkin ovat liittyneet.

30. SOS-Lapsikylä ei ole valvonut, eikä sillä ole edes ollut mahdollisuutta valvoa kantajien työsuoritusta. Sen edustajat eivät ole vierailleet tai voineetkaan vierailla valvomassa lasten kodeissa sijaisen työsuoritusta. SOS-Lapsikylällä ei ole ollut mahdollisuutta eikä työsuojelellista tarvetta yksityiskohtaisiin työajan järjestelyihin. Työskentelyvuorokauden aikana kantajat ovat määränneet täysin itsenäisesti esimerkiksi lepoaikojensa sijoittelun. Työjärjestelyt olisivat olleet erityisesti lasten kannalta haastavat, mikäli sijaisuudet olisi pilkottu 8 - 9 tunnin jaksoihin ja kantajat olisi osoitettu lepoajoiksi lapsikyläkodin ulkopuolelle.

31. SOS-Lapsikylä on katsonut, että sen toimintaan sisältyy lukuisia erityispiirteitä, joiden vuoksi työaikadirektiivistä poikkeaminen on SOS-Lapsikylän kohdalla tarpeellista ja sallittua.

Ennakkoratkaisukysymyksen perustelut

32. Kuten edellä kohdista 1 - 4 ilmenee, kantajat ovat työsuhteensa päättymisen jälkeen vaatineet SOS-Lapsikylän velvoittamista suorittamaan erilaisia palkanlisiä Suomen työaikalain ja kyseessä olevan alan työehtosopimuksen perusteella. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee, että työaikadirektiiviä ei eräitä palkallista vuosilomaa koskevaa poikkeuksia lukuun ottamatta sovelleta työntekijän palkkaukseen (tuomio Federación de Servicios Privados del sindicato Comisiones obreras, C-266/14, EU:C:2015:578, kohdat 48 - 49).

33. Korkein oikeus toteaa, että lapsikylävanhempien sijaisien palkkaus kuuluu siten kansallisen oikeuden soveltamisalaan. Koska Suomen työaikalaisissa säännellään työ- ja lepoaikojen lisäksi palkanlisistä ja koska oikeus niihin riippuu siitä, tuleeko työaikalaki sovellettavaksi, työaikadirektiivin tulkinta on asiassa keskeinen.

34. Korkein oikeus toteaa, että sellaisiin töihin, jotka jäävät työaikalain 2 §:n 1 momentin 3 kohdan¹ mukaan lain soveltamisalan ulkopuolelle, sovelletaan työajan järjestämistä koskevista säännöksistä ainoastaan lain 15 §:n 3 momenttia, jolla ei ole tässä asiassa merkitystä. Tähän nähden mainittua työaikalain säännöstä tulkittaessa merkitystä on ennen kaikkea työaikadirektiivin 17 artiklan 1 kohdassa mainitulla

¹ Edellä kohta 22.

poikkeuksella. Kyseisessä kohdassa säädettyjen edellytysten täyttyessä jäsenvaltiot voivat poiketa direktiivin 3 - 6, 8 ja 16 artiklan säännöksistä. Toisin kuin esimerkiksi direktiivin 17 artiklan 3 kohta, 17 artiklan 1 kohta mahdollistaa myös direktiivin 6 artiklan viikoittaista enimmäistyöaikaa koskevasta säännöksistä poikkeamisen.

35. Työaikadirektiivin 17 artiklan 1 kohdan mukaista poikkeusta sovelletaan työntekijöihin, joiden työajan kokonaispituutta ei mitata tai määritellä ennalta tai jotka voivat itse päättää työajastaan kyseessä olevan toiminnan erityispiirteiden vuoksi. Direktiivin kohdassa on erikseen esimerkeinä mainittu johtavassa asemassa olevat tai muut henkilöt, joilla on itsenäinen päätöksentekovalta, työskentely perheessä tai työntekijät, jotka suorittavat uskonnollisia toimituksia kirkoissa ja uskonnollisissa yhteisöissä.

36. Säännöstä on unionin tuomioistuimen mukaan tulkittava poikkeuksena työajan järjestämistä koskevasta unionin järjestelmästä siten, että sen soveltamisala ulottuu ainoastaan siihen, mikä on ehdottoman välttämätöntä poikkeuksella suojattavien intressien turvaamiseksi (tuomio *Union syndicale Solidaires Isère*, C-428/09, EU:C:2010:612, kohta 40).

37. Unionin tuomioistuin on edellä mainitussa tuomiossaan arvioinut, kuuluivatko työntekijät, jotka työskentelivät satunnaisesti ja kausiluonteisesti loma- ja vapaa-ajankeskuk- sissa, työaikadirektiivin 17 artiklan 1 kohdassa mainitun

poikkeuksen soveltamisalaan. Tuomiossa todetaan Ranskan hallituksen esittäneen, että vapaa-ajankeskuksiin tulevat henkilöt olivat alaikäisiä ja sama henkilö valvoi heitä päivin ja öin. Ranskan lainsäädännössä työskentely oli rajoitettu 80 päivään vuodessa (tuomion kohdat 14 ja 54).

38. Unionin tuomioistuin on todennut, että työstä esitetty kuvaus osoitti pikemminkin, ettei työntekijöillä ollut mahdollisuutta päättää työtuntien määrästä eikä unionin tuomioistuimen asiakirja-aineistoon sisältynyt sellaisia seikkoja, jotka osoittaisivat, ettei työntekijöillä ollut velvollisuutta olla läsnä työpaikalla kiinteinä työaikoina. Näin olleen tuomioistuin päätyi siihen, että 17 artiklan 1 kohdassa säädetään toiminnoista, joilla ei ole mitään yhteyttä asiaan esillä olleen kaltaiseen työhön (tuomion kohdat 42 ja 43).

39. Korkein oikeus katsoo, ettei sen ratkaistavana oleva asia ole ratkaistavissa pelkästään edellä kuvatun tuomion Union syndicale Solidaires Isère pohjalta. Vaikka ennakkoratkaisussa ilmenevien tietojen pohjalta tapauksissa on yhtäläisyyksiä, on työskentelyolosuhteissa ja töiden luonteissa myös merkittäviä eroja.

40. Direktiivin 17 artiklan 1 kohdan b alakohdassa mainitaan nimenomaisesti ”työskentely perheessä” yhtenä poikkeuksena soveltamisalaan kuuluvasta tilanteesta. Direktiivin eri kieliversioiden tarkastelun perusteella on tulkinnanvaraista,

voidaanko katsoa, että säännöksessä viitataan pääasiassa esillä olevan kaltaiseen työskentelyyn perheessä. Eri kieliversioissa käytetään esimerkiksi seuraavia sanamuotoja: EN: "family workers", DE: "Arbeitskräfte, die Familienangehörige sind", FR: "de main-d'oeuvre familiale", SV: "anställda i familjeföretag", ES: "trabajadores en régimen familiar", DA: "arbejdende familiemedlemmer", IT: "di manodopera familiare" ja ET: "peresisesed abitöö tegijad". Useissa kieliversioissa käytettyjen ilmausten perusteella on mahdollista päätellä, että b alakohdassa tarkoitetaan pelkästään perheenjäsenten tekemää työtä.

41. Korkein oikeus toteaa, että lapsikylävanhempien sijais-
ten työ rinnastuu työn sisällön puolesta hyvinkin pitkälle
perheenjäsenen perheensä parissa tekemään työhön. Lapsikylä-
vanhemman sijaisen työnkuva on toimia sijaisuusaikana lapsi-
kylälasten vanhempana näiden omassa kodissa. Sijaisuusaikana
sijainen ottaa lapsikylävanhemman roolin kodin lasten van-
hempana ja on yksin vastuussa lasten ja kodin arjesta. Si-
jaiset asuvat sijaisuusajan kyseisissä kodeissa ja vastaavat
itsenäisesti kodin ja lasten hoidosta samalla tavalla kuin
lapsikylävanhempi.

42. Saadun selvityksen mukaan kuhunkin lapsikyläkotiin on
pyritty osoittamaan säännönmukaisesti sama sijainen ja si-
jaisuudet ovat olleet pituudeltaan vähintään vuorokauden
mittaisia. Yleensä sijaisuus on kestänyt usean perättäisen
vuorokauden ajan. Korkein oikeus toteaa, että nämä järjeste-

lyt ovat olleet omiaan luomaan pysyvyyttä lasten ja lapsikylävanhempien sijaisten väliseen suhteeseen ja vahvistamaan SOS-Lapsikylän tarkoituksen mukaisesti huostaanotettujen lasten kodinomaista kasvuympäristöä.

43. Korkein oikeus katsoo, että edellä kuvattu sijaisen työnkuva voi vaikuttaa myös tosiasiallisesti työnantajan mahdollisuuksiin määrätä *työntekijän työajan käytöstä* sijaisuuksien aikana tai valvoa sitä. Lapsikylävanhemman sijaisen toimintaa ohjaavat perheen ja erityisesti sen lasten päivittäiset tarpeet, joiden puitteissa sijainen päättää itsenäisesti työntekijän levosta ja liikkumisestaan lapsikyläkodin ulkopuolella. Työnantajan mahdollisuudet tällaisissa olosuhteissa valvoa lapsikylävanhemman sijaisen toimintaan liittyvää ajankäyttöä ovat rajoitetut. Sijaisvanhemman mahdollisuus toimia mahdollisimman pitkälti normaalin vanhemman tavoin ja luoda luottamuksellinen suhde perheen lapseen saattaisi häiriintyä, jos työnantaja suorittaisi työajan valvontaa kodin ja perheen toimien keskellä. Saadun selvityksen perusteella valvontaa ei myöskään ole tosiasiallisesti suoritettu. Sijaiset ovat raportoineet sähköisen järjestelmän kautta ainoastaan lasten kasvatukseen liittyvistä seikoista.

44. Korkein oikeus katsoo, että edellä kuvatut seikat tukevat tulkintaa, jonka mukaan lapsikylävanhemman sijaisen työvoisi kuulua työaikadirektiivin 17 artiklan 1 kohdan poikkeuksen soveltamisalaan. Toisaalta lapsikylän johtaja on vahvistanut ennalta sijaisuuslistat ja kullekin sijaiselle

osoitetun lapsikyläkodin. Sijaiset ovat olleet työsopimustensa perusteella velvollisia hoitamaan sijaisuuttaan ennalta vahvistettujen työjaksojen aikana. Vaikka työnantaja ei ole valvonut työajankäyttöä työskentelyjaksojen sisällä, se on vahvistanut sijaisuusvuorokaudet.

45. Edellä on todettu, että lapsikylävanhempien sijaiset päättävät itsenäisesti työjaksonsa aikana ajankäytöstään ja liikkumisestaan kodin ulkopuolella lasten tarpeiden asettamien rajoituksin. Lasten tarpeet rajoittavat kuitenkin sijaisten mahdollisuuksia keskittyä omiin asioihinsa ja vapaasti järjestää olemistaan. Lapsikylävanhempien sijaiset asuvat lapsikyläkodeissa sijaisuusaikana, mikä rajoittaa heidän fyysistä liikkumistaan.

46. Korkein oikeus toteaa, että saadun selvityksen mukaan lapsikylävanhempien sijaisten työ ei juuri poikkea lapsikylävanhemman työstä. Sijaisuuksien aikana lapsikylävanhemmat asuvat lapsikylän ulkopuolella. Lapsikylävanhempien sijaiset asuvat lapsikyläkodissa sijaisuuden ajan ja viettävät muun aikansa muualla.

47. Korkeimman oikeuden käsityksen mukaan direktiivin 17 artiklan 1 kohdan a - c alakohdissa oleva esimerkkiluettelo ei ole tyhjentävä, vaan poikkeus voi tulla sovellettavaksi muissakin tilanteissa. Näin ollen on mahdollista, että artiklan poikkeus soveltuu myös lapsikylävanhemman sijaisen työhön siitä huolimatta, että kysymyksessä ei olisi direk-

tiivin tarkoittama työskentely perheessä. Korkein oikeus katsoo, että työaikadirektiivin 17 artiklan 1 kohdan sanamuodon ja säännöstä koskevan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön perusteella ei ole selvää, voiko esillä olevan kaltainen toiminta kuulua säännöksen soveltamisalaan. Kysymys on erityisesti siitä, miten on tulkittava artiklan 1 kohdassa käytettyjä ilmaisuja ”työajan kokonaispituutta ei mitata tai määritellä ennalta” ja ”voivat itse päättää työajastaan kyseessä olevan toiminnan erityispiirteiden vuoksi”.

48. Edellä mainituilla perusteilla Korkein oikeus esittää unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen.

Ennakkoratkaisukysymys

Korkein oikeus on varattuaan asianosaisille tilaisuuden lausua ennakkoratkaisupyynnön esittämisestä ja pyynnön sisällöstä päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

Onko tietyistä työajan järjestämisestä koskevista seikoista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2003/88/EY 17 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että sen soveltamisalaan voi kuulua edellä kuvatun kaltainen työ lapsikyläkodissa, jossa työntekijä toimii huostaan otettujen lasten sijaisvanhempien sijaisena näiden vapaapäivien aikana, asuu

mainittuna aikana yhdessä lasten kanssa perheenomaisissa olosuhteissa sekä huolehtii tänä aikana itsenäisesti lasten ja perheen tarpeista vastaavalla tavalla kuin vanhemmat yleensä huolehtivat?

Saatuaan ennakkoratkaisun Korkein oikeus antaa asiassa ratkaisun.

KORKEIN OIKEUS

Kari Kitunen

Gustav Bygglin

Juha Häyhä

Tuula Pynnä

Mika Huovila

Mervi Pere